

Johannes Gr ü n d e l (Hrsg.), *Leben aus christlicher Verantwortung. Ein Grundkurs der Moral*, Düsseldorf 1991, t. 1 i Düsseldorf 1992, t. 2-3, łącznie ss. 674.

W obliczu nowych etycznych wyzwań społecznych i indywidualnych, wobec rosnących powiązań gospodarczych i politycznych wśród narodów i kultur (I, 9), *Podstawowy kurs moralności* dąży do udzielenia odpowiedzi na pytania narzucające się dzisiejszemu chrześcijaństwu. W myśl informacji redaktora książek poszczególne tomy w swojej strukturze orientują się nie według Dekalogu, jak czyni to *Katechizm*, lecz według zakresów życia człowieka, z wyjątkiem jednakże tomu I, który skupia się na zagadnieniach fundamentalnych. Podjęto w nim tematy istotne dla klasycznej teologii moralnej ogólnej, łącznie z antropologicznymi założeniami działania etycznego, jak wolność (A. K e l l e r), sumienie (J. G r ü n d e l), wartości i normy (J. R i e f), grzech i nawrócenie (A. E l s ä s s e r), choć nie zabrakło również rozważań na temat tzw. *proprium* chrześcijańskiego rozumienia świata i człowieka (R. H e i n z m a n n). W siedmiu wykładach omówiono niezbędne dla etyki teologicznej pojęcia związane z odpowiedzialnością.

W tomie II trzynaście wykładów (w większości z powodu swej objętości skróconych) poświęconych jest konkretnym sprawom życia: odpowiedzialności za stworzenie, gospodarkę, społeczność i kulturę. Obok podstaw etyki stworzenia, tom zawiera refleksje na temat etycznych kryteriów techniczno-instrumentalnego obchodzenia się z przyrodą (W. K o r f f) i bioetyki ograniczonej tutaj do obchodzenia się z roślinami i zwierzętami (G. A l t n e r); w dziedzinie gospodarki rozważania dotyczące przede wszystkim pracy i bezrobocia (W. K e r b e r), własności (L. R o o s) oraz stosunku pomiędzy orientacją na zysk a sprawiedliwością społeczną (K. H o m a n n); w polu tematów społecznych znalazły się również takie zagadnienia, jak państwo i obywatele (H. M a i e r), obchodzenie się z konfliktami (W. M o l i n s k i) i troska o pokój (V. Z s i f k o v i t s); z dziedziny kultury podjęto temat wolnego czasu (D. M i e t h) i środków przekazu (G. H u n o l d).

Tom III omawia szereg kontrowersyjnych kwestii odnoszących się do życia w partnerstwie, małżeństwie i rodzinie (z wnikliwym rozważaniem E. S c h o c k e n - h o f f a na temat małżeństwa i M. K a i s e r a na temat rozpadu małżeństwa), odpowiedzialności za życie cielesne (bioetyka w wymiarze humanistycznym) zarówno w jego początkach (G. V i r t), w zdrowiu i chorobie (H. K r a m e r, B. S t o e c k l e) i w sytuacji umierania (V. E i d). Dość nieoczekiwanie zamieszczono na końcu

tomu III zagadnienia dotyczące odpowiedzialności za życie duchowe i kościelne (W. Ernst, P. Zulehner).

Materiały, stanowiące treść trzech tomów, są zbiorem serii wykładów, wygłoszonych w Katolickiej Akademii Bawarii i dotyczących rozległej problematyki. Do współpracy zaproszono trzydziestu trzech autorów różnej proveniencji: teologów, filozofów, ale także ludzi reprezentujących gałęzie nauk społecznych, gospodarczych i medycznych, znawców literatury i kryteriów kultury, wreszcie polityków. Już to stanowiło szansę uchwycenia wielorakiej myśli etycznej, wyrastającej na kanwie chrześcijańskiej odpowiedzialności. Było zresztą *rzeczą* zamierzoną, by pokazać, że w *Kościele katolickim* (czy w chrześcijańskiej myśli w ogóle) jest *wśród teologów także dzisiaj miejsce na pluralistyczne pozycje* (II, 11). Z drugiej strony wpływa to na zróżnicowany rozkład akcentów i wartościowań, co mniej wprawnemu czytelnikowi może orientację utrudniać. Jeśli np. w spornej kwestii regulacji poczęć, której to dyskusji redaktor *żadną miarą nie uważa za zakończoną* (III, 11), wypowiada się wyłącznie (chrześcijański) przedstawiciel medyczny (H. Hepp), i to na siedmiu stronach (50-57), to trzeba stwierdzić, że mimo niewątpliwej medycznej wagi tego zagadnienia wiążą się z nim także złożone kwestie teologiczne, o których w tym kontekście należało udzielić rzeczowej informacji (nie dołączono do tego tematu, jak w innych przypadkach, *dalej wiodących pytań*). Może jednak nie należało tu sobie narzucać takiej powściągliwości. Podobnie zastanawia, że ważkie zagadnienie powtórnego zawarcia małżeństwa osób rozwiedzionych przedstawia się w, zapewne koniecznej, ale teologiczno-moralnie, pedagogicznie, pastoralnie i sakramentalnie nie dość naświetlającej to zagadnienie perspektywie prawno-kanonicznej o implikacjach etycznych, z pewnością godnych uwagi, ale nie bezspornych (por. III, 69 nn., 79 nn.).

Niepokój musi budzić, że na temat rodziny w istocie rzeczy przedkłada się tylko ogólnikowe społeczno-naukowe i polityczne uwagi pani R. Süßmuth (III, 109-120), zaledwie zaznaczając ugruntowaną w chrześcijańskiej wierze wizję rodziny wraz z odpowiednią etyczną orientacją.

Zastanawia też, że w zakresie drażliwej tematyki: *L. Małżeństwo – niemalżeńskie wspólnoty – beżeństwo* (W. Schöckenhoff III, 31-48) o ostatnim członie tematu niemal nic nie powiedziano, choć tytuł wykładu to zapowiada. Sam redaktor przyznaje, że *tematyka beżeństwa i przynależność do siebie małżeństwa i dobrowolnie obranego beżeństwa (...)* w wywodach właściwie nie został poruszony (III, 49).

Skoro chodziło o to, aby możliwie u wielu wzbudzić *poczucie odpowiedzialności* (III, 11), chciałoby się słyszeć wyraźniejszy głos redaktora w miejscach, w których tematyka bądź została potraktowana zbyt skromnie, bądź posiada wyjątkową wagę etyczną.

Trzeba jednak przyznać, że czytelnik znajduje w pracy niespotykany w tej formie zbiór problemów i pomocy orientującej w zakresie konkretnej odpowiedzialności. Jest to zbiór niezwykle informatywny i rzeczywiście pobudzający do dyskusji, w mniejszym natomiast stopniu stanowi *systematyczny przegląd*. Wydaje się zresztą, że nie leżało to w zamiarze autorów, a wobec wielości stanowisk i różnorodności punktów wyjścia przy prezentacji zagadnień nawet nie byłoby to możliwe. Ambitny tytuł *Podstawowy kurs moralności* (III, 11) zdaje się raczej zakrywać to, czym wielopostaciowy zbiór

właściwie miał być: nie podręcznikiem, lecz impulsem do pogłębionej dyskusji (III, 11) i pogłębienia wiedzy o etyce chrześcijańskiej (I, 13).

Alojzy Marcol